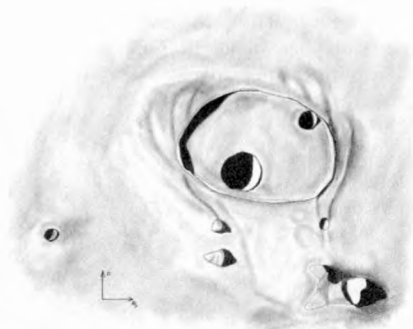

Szeptemberi szimultánok

A nagyon gazdag szeptemberi termés második részét tekintheti át a kedves olvasó. Lássuk, mi maradt még a tarsolyunkban! Kezdjük a sort Bognár Tamás egyik jól sikerült észlelésével. Tamás 19-én egy szép rajzot készített a Mare Imbrium keleti szélén fekvő Cassini-kráterről. Tamás kistávcsöves munkái példaértékűek!

Kárpáti Ádám a Mare Crisium nyugati peremén emelkedő Promontorium Olivium és Lavidium környékét észlelte. A két hegy-

Bognár Tamás rajza a Cassini-kráterről

fok között az 1950-es években egy O'Neil nevű amatőr hídszerű alakzatot vélt látni (I. Meteor 1993/5). Sajnos Ádám kicsit késve állt neki a rajzolásnak, mivel a terminátor időközben bekebelezte a kiszemelt területet, de a rajz így is rendkívül érdekes.

Promontorium Olivium és Lavidium

2007.09.29. 22:35–22:55 UT, Colongitudo: 130,5°, 100/1000 refraktor, S: 6, T: 5

200x: Rendkívül izgalmas terület, a dolog szépséghibája, hogy a lényegről lemaradtam. A Promontorium Olivium és a Promontorium Lavidium csúcsa úgy ér össze, hogy az árnyékok különös játéka némely észlelőt egy hídra emlékeztette, amely alatt a Nap fénye áthatol. Bár a híd a legtöbb észlelő megfigyelése szerint nem létezik, érdekes lett volna saját szememmel látni. A terület már árnyékban volt, csak a hegycsúcsok lógtak ki, amelyek így nagyon bizarr és érdekes formákat produkáltak. (Kárpáti Ádám)

Sánta Gábor színvonalas munkái közül nézzük elsőként a Boussingault-kráteret, mely a Hold déli pólushoz közel fekvő, hatalmas méretű, kettős szerkezetű, öreg kráter. A rendkívül nyugodt légkör nagyon finom részletek megpillantását és rögzítését engedte meg Gábornak.

Boussingault, Helmholtz és Neumayer

2007.09.27. 19:40-20:10 UT, Colongitudo: 104,8°, 130/650 Newton, S: 9, T: 3-4

163x: Elképesztő, micsoda jó seeing van! A Mare Australe déli oldalától még jóval délebbre alig ismert alakzatok látszanak, ez a Boussingault–Helmholtz–Neumayer kráterhármas. Megkapó a látvány, a legérdekesebb a Boussingault. Rendkívül csipkézett, de mégis szabályos a fala, belső árnyéka azonban már sokkal szabálytalanabb. Aljzatán világos folt és sötét terület is azonosítható, a belső fala pedig szenzációs terasz-szerkezetet mutat. Sőt, a fala a rendkívüli nyugodtság miatt láthatók finom, pókhálószerű világos és sötét omlásnyomok, melyek egyikét pontosan is le sikerült rajzolni. A falon a K jelű kráter, mellette a B és a D látszik. Délre a Boguslawsky és B jelű krátere. A Helmholtz kisebb gyűrűshegység, és valamivel szabálytalanabb is, ennek is teraszos a fala, rendkívül látványosan rajzolódnak ki. A Neumayer kétharmad akkora kráter, szintén teraszszerkezet sejtethető. A legnyugodtabb pillanatokban annyi a részlet, hogy rajzolhatóan. Még a Boussingault B

és D belső-külső falán, a Helmholtz külső részén is rengeteg repedés, sáv, albedóalakzat látszik. Meg merném kockáztatni, hogy a Boussingault D is teraszos falú, két-három pókhálóvékony repedéssel, és két világosabb folttal a belső falon – ezeket rajzban visszaadni lehetetlenség. Sikerült viszont a Helmholtztól keletre lévő, még épp megvilágított hegycsúcsok és gerincek lerajzolása. Ezek a Wexler nevű librációs alakzathoz tartoznak. (Sánta Gábor)

Gábor a szegedi Egyetemi Csillagda 28 cm-es SC távcsövével újfent leészlette a Krafft-kráterláncot, és nem meglepő módon rengeteg részletet sikerült lerajzolnia. A hatalmas Cleomedes-krátert és az alján húzódó rianás már a 130/650-es Newtonjával észlelte.

A Krafft-kráterlánc

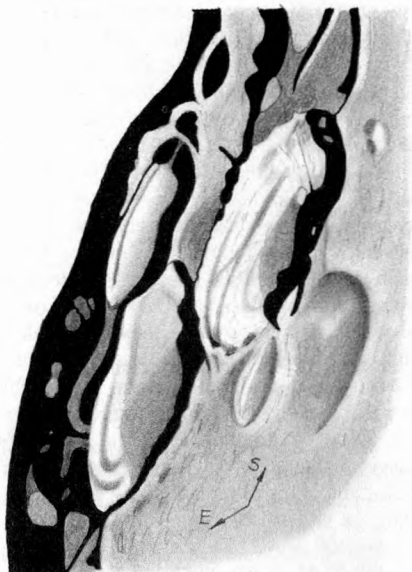
2007.09.25. 17:10–17:23 UT, Colongitudo: 79,1°, 28SC, S: 8, T: 4

441x: A rajzon a felső kráter a Krafft, az alsó a Cardanus. A Catena Krafft nagyon szép és könnyű látvány, igaz, a légkör is extrém nyugodt (miután a Hold magasabbra emelkedett, és a zárt SC tubus is lehült...). A kráterlánc belsejében szinte végig látszik az árnyék, amely szakadozott. Igaz, nem kelti azt az érzetet, hogy kráterek sorozata, mégis érzékelhető, hogy nem lágagerinc, rianás vagy hegygerinc. Ezt a sort látva eszembe jut a 73P/Schwassmann–Wachmann 3 üstökös szétDarabolódása, és máris magam előtt látom egy régi, széttöredezett kométa becsapódását a Hold felszínébe, mely létrehozta az alakzatot. (Sánta Gábor)

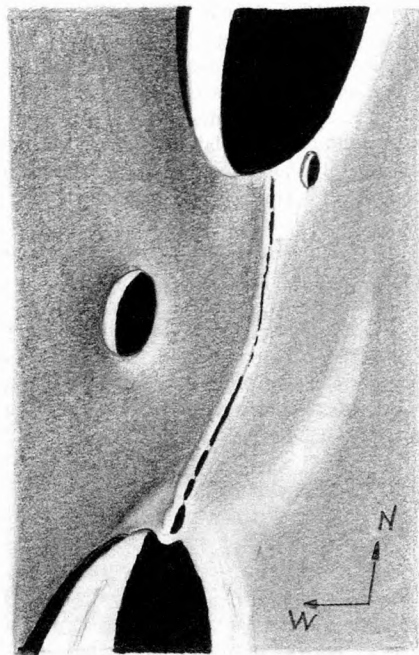
Cleomedes, Rima Cleomedes

2007.09.28. 20:30–20:55 UT, Colongitudo: 117,4°, 130/650 Newton, S: 8, T: 5

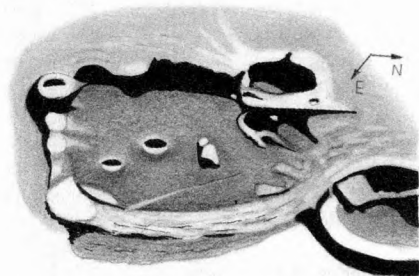
163x: Jól ismert kráter a Mare Crisium északi peremétől kissé távolabb. Nagyon szabálytalan alakú, északi fala gyakorlatilag nem létezik, a déli pedig szinte teljesen egyenes. Valószínűleg a későbbi becsapódások tették tönkre, hisz falán és környékén nagyon zavaros a felszín, sok a kráter (Tralles, Cleomedes C, Burckhardt). Aljzata sima, láva tölti ki, központi csúcsa aszimmetriku-

Így látta Sánta Gábor a Boussingault-krátert és környékét

A Catena Krafft (Sánta Gábor rajza)

A Cleomedes-kráter az alján húzódó rianással (Sánta Gábor)

san helyezkedik el, és összetett szerkezetű. Mindazonáltal elég markáns, háromszögletű árnyékot vet. Az aljzatot továbbá két kisebb kráter is észrevehető (B, J). A Tralles elég furcsa megjelenésű gyűrűshegység, közepes méretű és szintén szögletes. Megkapóak az előterében látható világos talajsávok, a belső síkságon pedig az A és E jelű alakzatok. A rianás a Cleomedes keleti falának

tövében, mint vékonyka, fényes sáv mutatkozik, majd hamarosan eltűnik. A központi csúcs alatt már sötétebb vonalként ugrik be néha, de itt már nagyon nehezen látható. (Sánta Gábor)

Szimultán észlelések

Szeptember rögtön egy hármás szimultán észleléssel kezdődött. A célpont a már sokszor leészlelt Arago α és β dómok voltak. A Polaris Csillagvizsgálóban eleinte jól alakultak a dolgok, egészen tűrhető seeing-nél rajzolt a rovatvezető. Amikor viszont Kárpáti Ádám állt az okulár mögé, a légköri nyugodtság egy pillanat alatt elromlott. Szegeden sem volt túl rózsás a helyzet, az ég állapota a közepesnél is rosszabbnak bizonyult.

Arago-kráter, α és β dómok

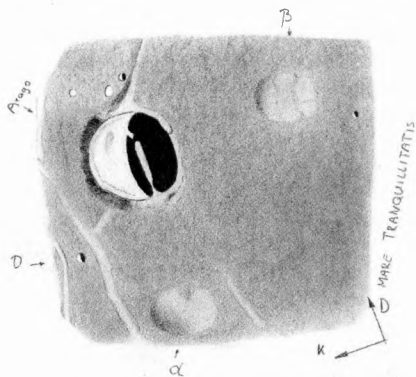
2007.09.01. 21:30–21:50 UT, Colongitudo: 148,4°, 200/2470 refraktor, S: 6, T: 5

206x: Az Arago-kráter belseje már legalább 45%-ban árnyékkal fedett. A napfényben fürdő keleti belső részek körülbelül 8-as intenzitással izzanak, és egy picit látszik a falak teraszos szerkezete. A központi csúcs még kiemelkedik az árnyékból, alakja meglepően vékony és hosszú, szinte az egész kráter szélességén végigfut. A központi csúcs iránya É–D-i.

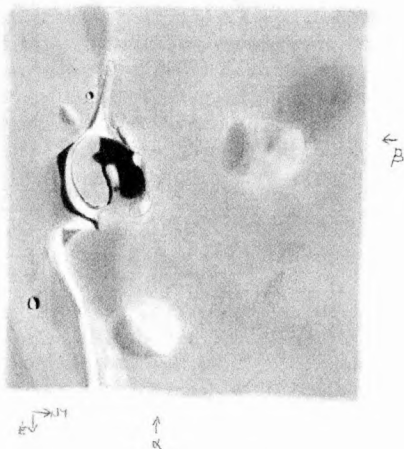
Nem ez a legideálisabb napállás a közeli két dóm leészleléséhez, mert a terminátor még messze jár, de azért így is sok részlet látszik a nyugodtabb pillanatokban. Az α -dóm alakja elliptikus, felszíne viszonylag sima, csak a déli szélén látszik egy kisebb árnyékfolt. Mérete talán feleakkora lehet, mint az Arago-kráter átmérője. A β -dóm már összetettebb szerkezetet mutat, leginkább egy összetekeredett ammoniteszre emlékeztet. Ennek a dómnak a mérete nagyjából megegyezik az α -val, alakja is nagyjából elliptikus. A β -tól nyugatra egy piciny kráterecske látható, melyet a Rükf-féle Mondatlas is jelöl. (Görgei Zoltán)

2007.09.01. 21:55–22:55 UT, Colongitudo: 149,1°, 200/2470 refraktor, S: 5, T: 5

206x: Nagyszerű látvány a bonyolult szerkezetű kráter és a két feltűnő dóm egy látómezőben. A krátert észak felől félig kettéosztja egy benyúló gerinc. A déli peremétől egy gerinc távolodik tőle, hosszan

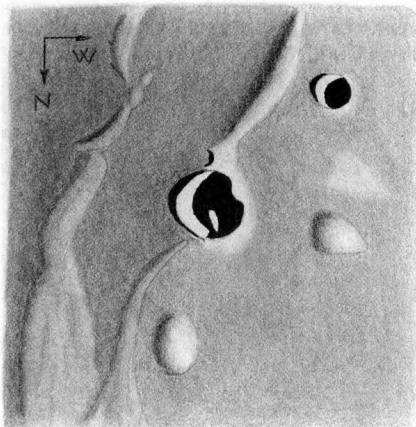
Az Arago-kráter és a szomszédos dómok Görgei Zoltán rajzán

Ugyanez Kárpáti Ádám szerint...

2007.09.01. 22:00–22:20 UT, Colongitudo: 148,8°, 130/650 Newton, S: 4, T: 5

87x: A lávagerincekkel tarkított síkság a nyugvó nap fényében fürdik. Az Arago közepes méretű kráter, belsejében egy furcsa, hosszúkás hegy, talán a központi csúcs. Fala kissé szabálytalan. Derékszöget alkot az α és β dómokkal, az α ovális, É/D-i irányban elnyúlt, a béta ellenben kissé háromszögletű, csúcsa keletre mutat. Mellette egy vele egyező méretű és alakú albedóalakzat, világosabb folt látható. (Sánta Gábor)

...és ahogyan Sánta Gábor rajzolta Szegedről

A szeptemberi változós találkozó után a Polaris nagy refraktorával sikerült leészlelnie a Wichmann és a Hesiodus A-krátereket a Görgei-Sánta párosnak. Ez utóbbinál az objektumválasztást Tóth Imrének a Meteor 2007/4-es számában megjelent kitűnő cikke inspirálta.

Wichmann-kráter

2007.09.22. 17:50–18:05 UT, Colongitudo: 42,8°, 200/2470 refraktor, S: 5, T: 4

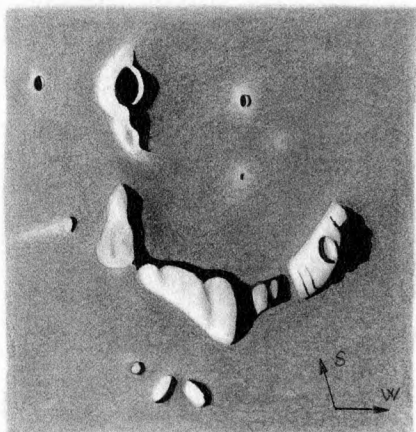
274x: A Wichmann egy fiatal, kicsi kráter, ami az Oceanus Procellarum egyik nagy romkráterének déli falcsonkjára települt rá. Még szinte teljesen kitölti az árnyék. A nagy, régi kráternek csak az északkeleti harmada maradt meg, viszont az elég markánsan kiemelkedik a lávasíkságból. Négy nagy

követhető. Az α -dóm a krátertől északra, a β -dóm nyugati irányban látható. Mindkettő nagyon feltűnő alakzat. A β -dóm felülete inhomogén, nehéz visszaadni a részleteket. Az α -dóm nem mutat részleteket. Sajnos az észlelés közben a nyugodtság váratlanul elromlott, további részleteket így már nem láttam. (Kárpáti Ádám)

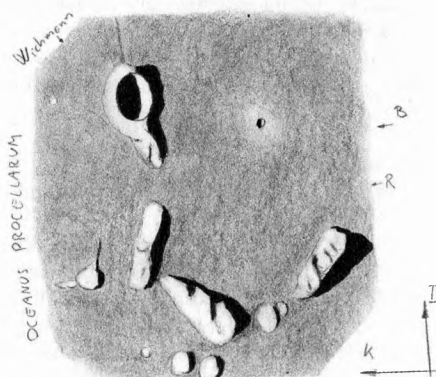
hegytömbből áll, melyek csipkézettek, közöttük széles völgyek látszanak. A legnyugatabbi hegygerincre kisebb, lapos kráter települt. (Sánta Gábor)

2007.09.22. 17:35–17:50 UT, Colongitudo. 42,6°, 200/2470 refraktor, S: 5, T: 4

274x: A Wichmann viszonylag kicsiny kráter, egy hatalmas és teljesen lepusztult romkráter délkeleti falán. A ferde rálátásnak köszönhetően elliptikus alakú, belseje kb. 60%-ban árnyékkal fedett. Nagyon érdekes a régi, lepusztult romkráter! Ennek a romnak a jelölése Wichmann R, melynek nagy része mára már teljesen eltűnt. Jó, ha a kráter fele megmaradt. (Görgei Zoltán)

A Wichmann-kráter a Polaris nagy refraktorával Sánta Gábor szerint...

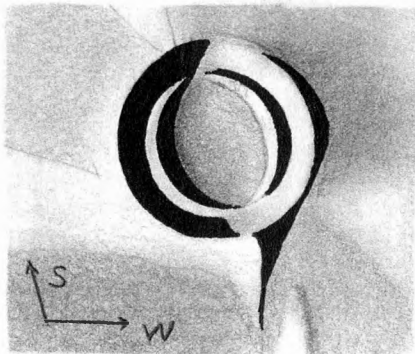

...és ugyanazzal a műszerrel Görgei Zoltán rajzán

Hesiodus A

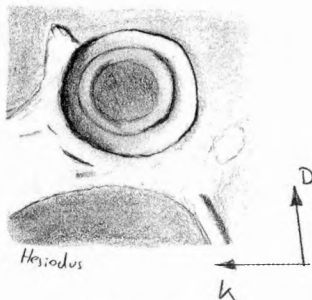
2007.09.22. 18:20–18:30 UT, Colongitudo: 43°, 200/2470 refraktor, S: 6-7, T: 4

274x: A fény-árnyék viszonyok még megfelelőek a kráter belsejében lévő koncentrikus, fánkyszerű belső gyűrű megpillantására. Igen szabályos, nagyon fiatalos alakzat, mely számomra az egyik legmegragadóbb Hold-részlet. (Sánta Gábor)

A Hesiodus-krátert így látta Sánta Gábor...

Hesiodus A

...és ahogyan Görgei Zoltán

2007.09.22. 18:32–18:45 UT, Colongitudo: 43,1°, 200/2470 refraktor, S: 6, T: 4

274x: Minden nehézség nélkül látszik a koncentrikus gyűrű a Hesiodus A belsejében. Alakja fánkyszerű, vagyis érzékelhető, hogy a gyűrű nem lehet nagyon magas, legalábbis a kráter sánctalához viszonyítva. (Görgei Zoltán)

Görgei Zoltán